

peră, că nu toate inventarele sunt inventare de morminte creștine, chiar dacă la unele există certitudinea că mortul a fost sau nu creștin. Preponderente sunt însă personajele feminine, cărora după opinia autorului, li s-a așezat o lăută în mormânt, fie pentru a indica funcția de muzician, fie pentru a traduce o anumită stare psihică sau un simbol din cultul morților. Cert este, însă, că acest instrument a avut o însemnătate deosebită atât în mistica necreștină, cât și în cea protocreștină, și chiar în viața profană.

Ultimul capitol este un scurt epilog, în care Ricardo Eichmann arată că deja după publicarea lăutei de către D. Friedrich (*Des ancêtres certains de nos guitares*, în *Les Cahiers de la guitare* 3, 1984, 6-13) - acea lăută care se află la Grenoble și care a fost considerată de

Eichmann drept *lăută nr. 1* -, au urmat nenumărate reconstituiri experimentale, dintre care Eichmann o amintește pe cea mai recentă publicației lui, fiind folosită chiar într-un concert public la Paris, în 1992, de către chitaristul francez Jean-Pierre Leroy-Dragon.

Impresia generală pe care o lasă acest studiu este aceea de observație și elaborare minuțioasă din partea autorului, cu scopul clar de a reuși atât o reconstituire a locului lăutei copte în sistemul organologic, cât și o reconstituire propriu-zisă a instrumentului și a posibilităților sale sonore, toate susținute de o editare cu adevărat excepțională.

Saviana DIAMANDI
(București)

Andrei OPAIȚ, *Aspecte ale vieții economice din provincia Scythia (secolele IV-VI p.Ch.). Producția ceramicii locale și de import/ Economical Life's Aspects in the Scythia Minor Province. The local and Import Ceramics Production*, Bibliotheca Thracologica, XVI, București, 1996, 333 p., 6 fig., 62 planșe și 1 hartă.

Între numeroasele volume editate în cursul ultimilor ani în deja prestigioasa serie Bibliotheca Thracologica, colecție dedicată în mod special lucrărilor de arheologie pre- și protoistorică, cel datorat lui A. Opaîț se distinge în chip vădit prin epoca și problematica abordate. Și totuși această apariție nu este una absolut insolită, dacă luăm în considerare precedentul oferit de foarte interesanta carte a regretatului coleg Mihai Sâmpetru, *Orașe și cetăți romane târzii la Dunărea de Jos/ Villes et cités romaines de Basse-époque au Bas-Danube*, care vedea lumina tiparului cu numai doi ani înainte, în cadrul aceleiași colecții (Bibliotheca Thracologica, V). Revenind, lucrarea constituie forma revizuită și pregătită pentru tipar a tezei de doctorat, susținută de către A. Opaîț la Universitatea din Iași în chiar anul publicării.

Cartea este structurată, după cum urmează: *Cuvânt înainte* (p. 9-11); Capitolul I. *Introducere* (p. 13-15); Capitolul II. *Considerații privind producția ceramicii romane* (p. 17-28) și *Modalitățile de producție a ceramicii romane în provincia Scythia* (p. 29-35); Capitolul III. *Evoluția ceramicii din provincia Scythia în secolele IV-VI. Considerații tipologice și cronologice* (p. 37-143); Capitolul IV. *Considerații privind centrele de producție a ceramicii locale* (p. 145-147); Capitolul V. *Centrele de*

producție din Marea Neagră și Mediterană și relațiile lor cu provincia Scythia (p. 149-156); Capitolul VI. *Relațiile economice ale provinciei Scythia cu centrele ceramice din interiorul și exteriorul Imperiului* (p. 157-162); Capitolul VII. *Concluzii* (p. 163-177); *Bibliografie* (p. 179-197); *Graficele analizelor statistice* (p. 199-201); *Rezumat în limba engleză* (p. 203-263); *Lista figurilor*, în limba engleză (p. 265-270); *Ilustrație* (p. 271-333).

Încă din *Introducere*, autorul ne relevă, *ex abrupto*, atât pozițiile principiale în jurul cărora își structurează lucrarea, cât și motivele obiective ale abordării selective (în acest sens, grupurile ceramice cuprinzând materialele de construcție, vase sacre, lămpile și statuetele fac doar tangențial obiectul cărții). Având în vedere vastitatea câmpului informațional vizat și considerând, totodată, tratarea sistematică a subiectului drept singura cale cu sorți de izbândă, logica acestui demers ne apare pe deplin îndreptățită. Criteriul funcțional utilizat în departajarea vaselor ceramice, noile tipologii și cronologii asupra ceramicii romane, distincția între produse locale și de import, coroborată cu evidențierea atelierelor ceramice de producție, analizele fizice, chimice și petrologice ale pastei, aspecte legate de marketingul acestor produse sunt, fără îndoială, nu numai cele mai importante preocupări

ale specialiștilor domeniului din ultimele decenii, dar și tendințele generale ale cercetării actuale, sub ale căror auspicii se înscrie lucrarea lui A. Opaș.

Excelent cunoscător al literaturii în circulație și influențat de subtilele paradigme economice lansate de "Noua Ortodoxie", autorul propune științei arheologice românești o expunere modernă, în care inevitabil plictisitorul discurs descriptiv-tipologic alternează cu aspecte legate de funcționalitatea pieselor luate în discuție sau cu insuficient cunoscute informații de ordin tehnologic. Concepția novatoare transpare, apoi, din însăși racordarea materialului ceramic, exhaustiv prezentat, la ansamblul vieții economice a Imperiului în secolele IV-VI e.n., cu accent pe modalitățile sale de producție și de schimb.

Cel de-al doilea capitol al lucrării, după cum arătăm în rândurile de mai sus, este împărțit în două părți distincte, debutând cu *Considerații privind producția ceramicii romane* (p. 17-28). Maniera critică în care autorul abordează stadiul actual al cercetărilor asupra materialului ceramic descoperit în spațiul geografic al Scythiei Minor conduce cititorul spre aflarea inconsecvențelor de ordin metodologic, dar și a unor motivații exterioare, independente de cercetarea arheologică propriu-zisă. Astfel, dacă pentru cele dintâi se pot enumera carențe exprimate în lipsa publicării exhaustive, a alcătuirii unor tipologii locale și de analize statistice (care să fi înlesnit, ulterior, ordonarea unei tipologii generale și implicit stabilirea cu mai multă acuratețe a principalelor curente comerciale la care se racorda provincia), în cazul ultimelor sunt invocate caracterul fortuit și parțial al cercetării complexelor meșteșugărești. Căci datele de care dispunem în acest moment nu ne permit o viziune suficient de cuprinzătoare asupra producției ceramice dobrogene, în care să poată fi relaționate atelierele propriu-zise cu magaziile, gropile de rebuturi, sursele de lut aferente etc.

Pornind de la schema tehnologică acceptată de marea majoritate a specialiștilor (vezi în special lucrarea lui D. P. S. Peacock, *Pottery in the Roman world: an ethnoarchaeological approach*, London and New York, 1982), autorul trece în revistă cele cinci faze succesive, necesare pentru obținerea vasului ceramic: procurarea materiei prime, prepararea, formarea, uscarea și arderea (p. 17-24). În lipsa unor date palpabile pentru cele destinate recipientelor ceramice, nu lipsită de utilitate este și prezentarea, în continuare, a cuptoarelor de ars materiale pentru construcții, încadrate din punct de vedere tipologic în patru categorii (p. 24-28).

Ceea ce ni s-ar fi părut inspirat, însă, în această ultimă incursiune deductivă (prilej cu care autorul nu omite nici una dintre vocile marcante care s-au aplecat asupra problemei: N. Cuomo di Caprio, P. Duhamel, R. Hampe & A. Winter, V. Swan etc.), ar fi fost și o discuție asupra situației existente în provincia Dacia pentru secolele II-III e.n., cu atât mai mult cu cât nici depărtarea în spațiu și nici dramatice mutații de ordin tehnologic nu pot fi invocate. În acest sens, se cuvin menționate mult mai atent studiatele ateliere ale meșterilor ceramiști din Dacia și cuptoarele utilizate de către aceștia. Situații înregistrate la Apulum, Micăsasa, Micia, Potaissa, Romula, Tibiscum etc. sunt de notorietate și ar fi putut constitui analogii utile economiei lucrării. În fine, tot această secțiune, dedicată aspectelor de ordin tehnologic, ar fi putut include informații legate de roata olarului (roata lentă sau rapidă), cât și altele privitoare la tehnicile de decorare a vaselor antice, în general, și a celor de epocă romană târzie și romano-bizantină în mod special. Referitor la ultimele menționate, se pot invoca tehnica estampării (micile poinçons utilizate sunt înregistrate, punctual, în literatura de specialitate), cea a turnării vaselor cu ajutorul tiparului sau a aplicării pe corpul acestora a decorului în relief, tehnica lustruirii etc.

O a doua parte a capitolului abordează *Modalitățile de producție a ceramicii romane în provincia Scythia* (p. 29-35). În determinarea acestora, autorul recurge la modelul economic oferit de același D. P. S. Peacock, care distingea opt modalități de producție: producția gospodărească, industria gospodărească, atelierul individual, atelierele concentrate sau nucleeele de ateliere, producția manufacturieră, producția latifundiară, producția militară și cu caracter oficial, producția de fabrică. Demersul este deopotrivă nou și necesar, iar rezultatele aplicării acestui model (de domeniul antropologiei economice) dintre cele mai interesante. De notat ar fi poate doar faptul potrivit căruia modalitățile de producție complexe (implicând manufactura și fabrica) nu au fost încă sesizate arheologic pentru provincia Scythia Minor.

Fără îndoială, cel de-al treilea capitol, tratând *Evoluția ceramicii din provincia Scythia în secolele IV-VI. Considerații tipologice și cronologice* (p. 37-143), este cel mai întins și scrupulos elaborat, constituind adevărata coloană vertebrală a cărții. Materialul ceramic este ordonat după evidente criterii funcționale în cinci mari categorii, respectiv recipientele de conservare (*dolia*, amforele de "masă", oale – p. 37-43), cele utilizate pentru transportul diferitelor produse (amfore – p. 44-94), vesela de bucătărie

(oale, cratițe, tigăi, capace, *mortaria* – p. 94-111), vesela utilizată pentru băut (căni, carafe, ulcioare, pahare, cupe, cești – p. 112-126) și, în sfârșit, vesela pentru servitul mesei (castroane, farfurii, boluri, capace – p. 126-143).

Aici, nu doar împărțirea tipologică riguroasă a materialului ceramic sau permanentele repere cronologice care însoțesc bogata exemplificare ni se par demne de semnalat. Deopotrivă, incursiunile repetate la istoricul cercetărilor sau abundentele trimiteri bibliografice dovedesc cunoașterea temeinică a literaturii de specialitate, multe dintre titlurile menționate fiind arareori utilizate de alți autori, dacă nu chiar o premieră pentru aparatul critic al lucrărilor românești.

Dată fiind apreciabila sa întindere și numeroasele aspecte tratate, nu ni se pare judicioasă prezentarea în amănunt a celor din urmă, mulțumindu-ne cu o apreciere generală asupra acestui capitol, valoros prin conținut și modernitatea concepției, util pentru desfășurarea în condiții optime a activității oricărui dintre ceramiștii noștri.

Și aici se impun câteva observații critice previzibile, dar care, ne grăbim să precizăm, nu răpesc nimic din valoarea generală a discursului. Spre pildă, dacă amforele se bucură de o preferențială atenție (fapt recunoscut și de către autor, date fiind preocupările sale anterioare apariției monografiei în discuție), vesela pentru servitul mesei (*vasa escaria*, p. 126-142) este, în opinia noastră, inegal tratată. Astfel, din bogata varietate tipologică deja cunoscută lipsesc formele importate African Red Slip Ware (ARS Ware) 59, 62-65, 68, 92, 101-103, 105-109, dar și alte piese rare, de tip Palestinian Ware sau Egyptian Ware. Acestea au fost surprinse pentru straturile arheologice corespunzătoare epocii la care se raportează întreaga carte, la Histria și Tropaeum Traiani (vezi Al. Suceveanu, în SCIVA, 33, 1, 1982, p. 79-107; idem, în *Histria VI. Les thermes romains*, Bucarest-Paris, 1982, catalogul descoperirilor; Ioana Bogdan-Cătănescu, Al. Barnea, în I. Barnea (coord.), *Tropaeum Traiani, I. Cetatea*, Biblioteca de Arheologie, XXXV, București, 1979, catalogul descoperirilor). Exemplele menționate duc spre o sensibilă creștere cantitativă a informației cuprinse de A. Opaș, dacă nu cumva spre modificarea unor aspecte esențiale ale acesteia.

O a doua remarcă critică se referă la tratarea veselei de bucătărie, a oalelor de bucătărie aparținând în speță populațiilor migratoare (p. 104-105). Fără îndoială, deja tradiționala dispută științifică între susținătorii teoriilor fondului autohton getic și ale caracterului alogen al acestor artefacte, realizate dintr-o pastă grosieră, lucrate cu

mâna sau pe roata lentă, evocă un veritabil câmp minat. Desigur, unele dintre piese, pe baza criteriilor tipologice, pot fi atribuite cu relativă siguranță elementului alogen; la fel, în cazul celorlalte. Însă un răspuns mai amplu și o decelare de manieră dihotomică în corpul celei mai mari părți din acest material ceramic nu pot fi adjuocate în absența unor analize statistice, petrologice și fizico-chimice asupra pastei, coroborate cu identificarea surselor naturale de materie primă.

Nu putem fi de acord cu aserțiunea (sau cel puțin așa reiese din cele susținute de către autor), potrivit căreia producția locală a acestei categorii de piese aparține exclusiv secolelor IV-V e.n., în timp ce pentru secolul următor singurele cunoscute sunt de factură alogenă. Nu înseamnă aceasta tocmai derobarea de modelul economic prezentat în capitolul anterior, cu referire directă la cele mai simple modalități de producție ceramică: producția gospodărească și industria gospodărească? Vrea să sugereze A. Opaș încetarea brutală a acestora și dacă da, atunci cum o explică?

Lărgind discuția la nivelul întregului Imperiu, constatăm suficiente situații (cunoscute și de autor, căci apar tocmai în literatura pe care o citează), în măsură să augmenteze și înțelegerea celor specifice Scythiei Minor, pe baza numitorului comun conținut de fapte economice. Ceramica de bucătărie lucrată cu mâna din depozitele de la Cartagina sau din alte localități situate pe coasta tunisiană, de la Sabratha, Cosa, Ostia se vedește a fi produsă în insula Pantelleria (poziționată la 175 km depărtare de continentul african, în dreptul Siciliei). Pieseile par să fi fost foarte apreciate pentru calitățile lor termice, iar simpla enumerare a siturilor unde sunt înregistrate denotă un flux comercial considerabil. Exemplele pot continua cu ceramica malverniană din West Midlands, cea "grog tempered" din Wessex, descoperirile de la Vindonissa etc. Nota comună este reprezentată de faptul, potrivit căruia această producție exprimă o ocupație alternativă, secundară, a unor populații aparținând mediului rural. Prea puține știm în această privință pentru secolul al VI-lea e.n. la nivelul provinciei Scythia, dar în nici un caz respingerea *ab initio* a perpetuării modalităților de producție respective nu ni se pare un fericit răspuns. Aceasta este doar o poziție principială, dar nu lipsesc nici argumentele. Nu vom face apel la cele cunoscute ca fiind discutabile și în jurul cărora stăruie grave dubii. Ne oprim aici, nu înainte de a menționa sau reaminti că unele piese aparținând ceramicii de bucătărie (oale), lucrate cu mâna

sau pe roata lentă și datate clar în secolul VI e.n., au rezultat din săpături mai vechi de la Piatra Frecăței sau în urma celor proprii de la Capidava.

Următoarele trei capitole ale lucrării sunt dedicate interpretării și relaționării materialului ceramic anterior prezentat cu centre de producție situate *intra* și *extra provinciam*. Primul în această ordine și, totodată, cel de-al IV-lea capitol al cărții cuprinde *Considerații privind centrele de producție a ceramicii locale* (p. 145-147). Astfel, producătorilor locali le revin vasele de conservare (marile *dolia*, amforele de masă și oalele de depozitare), mare parte din cadrul veselei de bucătărie, deopotrivă cu a celei utilizate pentru băut. Acolo unde apare și posibilitatea, autorul operează interpretări susținute de studiul statistic: scăderea ponderii ceramicii locale, pe fondul unor situații generale de criză, între ultimul sfert al sec. IV și mijlocul celui următor (Topraichioi) sau spre sfârșitul secolului VI e.n. (Murighiol). Privitor la modalitățile de producție, se cuvin amintite unele aspecte importante: producția domesticală, cum este cazul la Telița, decade treptat, simultan înregistrându-se o tendință de descentralizare, care începe în secolul al IV-lea, ca "reflex al romanizării acestei regiuni, al maturizării tehnice și economice pe care o cunoaște populația de la Dunărea de Jos în această perioadă" (p. 146). Industria gospodărească este și ea identificată pentru secolele IV-V e.n., grație descoperirilor de la Telița-Amza, Slava Rusă, Revărsarea, Sarichioi și Mihai Bravu. Chiar în lipsa unor date palpabile asupra atelierelor producătoare, autorul avansează (pe baza caracteristicilor pastei) și ideea concentrării punctuale sau zonale de ateliere la Halmyris, Ibida, Beroe-Troesmis-Arrubium sau Axiopolis.

Urmează un al V-lea capitol, cuprinzând *Centrele de producție din Marea Neagră și Mediterană și relațiile lor cu provincia Scythia* (p. 149-156). Sunt trecute în revistă succesiv centrele pontice, est mediteraneene și africane, pe baza materialului ceramic importat, anterior prezentat. Primele sunt deosebit de active pe piața Scythiei Minor, mai ales în cursul secolului al IV-lea și până la mijlocul celui următor, prin vesela de masă (3 tipuri de farfurii) și produse alimentare transportate cu ajutorul a 9 tipuri de amfore identificate (dintre care tipul Opaî B-I poate fi întâlnit, constant, până la începutul secolului al VII-lea). În ceea ce privește centrele est mediteraneene, ele dețin, cu unele fluctuații, rolul dominant pentru circuitele comerciale la care se înscrie provincia, în toată perioada cuprinsă între secolele IV-VII e.n.. Un număr de 20 de tipuri amforice au fost identificate (multe dintre cele

rămase neidentificate fiind, după toate probabilitățile, de aceeași proveniență). Vesela de bucătărie (oale - mai ales după mijlocul secolului al VI-lea, *mortaria*) și pentru servitul mesei (11 tipuri de farfurii microasiatice fiind identificate, fără a mai include aici și produsele presupus cnidene, cunoscute sub denumirea de Asia Minor Light Coloured Ware) sunt iarăși înregistrate, uneori în mari cantități. Cât despre ceramica produsă în centre vest mediteraneene (africane și spaniole), ea cuprinde un număr de 30 de tipuri de amfore și 8 tipuri de farfurii identificate de către autor. Notabile sunt concentrarea descoperirilor de amfore africane la Tomis, dar și apariția amforelor spaniole în fortificațiile din nordul Dobrogei. Autorul avansează perioada cuprinsă între anii 425-525 e.n., ca fiind cea de maximă concentrare a produselor africane, altfel modeste ca prezență pe piața provinciei.

Actuala cunoaștere asupra varietății tipologice a veselei africane pentru servitul mesei, situată în categoria produselor de lux, este superioară celei prezentate în lucrare. Celor enumerate de către autor sau altora, amintite de noi mai sus, li s-au adăugat recent două noi forme (ARS Ware Hayes 53 și 56), corespunzând unor plăcouri rectangulare, rare ca apariție în întreg Imperiul, și care erau realizate prin turnare în tipare. Descoperirile provin de la Durostorum și Capidava (pentru Durostorum vezi Cr. Mușețeanu, SCIVA, 47, 4, 1996, p. 395-399; cele de la Capidava, respectiv două fragmente de ARS Ware Hayes 56, pe care s-au putut identifica reprezentări din "ciclul vieții lui Ahile" și scene de *venalia* (?), urmează a fi în curând publicate).

Autorul reia și aprofundează bună parte dintre considerațiile cuprinse în cele două capitole precedente (vezi și graficele 2-6 ale analizelor statistice, la p. 199-201) în cel de-al VI-lea al cărții. Titlul său este: *Relațiile economice ale provinciei Scythia cu centrele ceramice din interiorul și exteriorul Imperiului* (p. 157-162). Discuția este însoțită de interesante abordări teoretice ale comerțului antic, în încercarea de-a identifica tocmai modalitățile concrete de expresie ale acestuia pentru cazul Scythiei. Aici nu este deloc clar ce desemnează centrele ceramice aflate în exteriorul Imperiului, căci comerțul cu diversele etnii barbare nu apare nicăieri explicit. Mai există posibilitatea ca autorul să fi avut în minte centre nord africane, aflate vremelnic sub stăpânirea regatului vandal. Dacă așa este, rămâne la latitudinea cititorului instruit și inspirat să aleagă.

Mai interesant și solid construit ni s-a părut ultimul capitol, al VII-lea, cuprinzând *Concluzii* (p. 163-177). Pornind de la analiza surselor literare, epigrafice și nu în

ultimul rând a materialului ceramic, autorul identifică două tipuri de mărfuri care soseau pe piața provinciei: bunurile de subzistență și, în subsidiar, cele de lux (prețul de transport al ultimelor fiind suportat de cantitatea în care apar primele). Cât despre natura comerțului practicat, aceasta se exprimă în schimburi economice situate în sfera reciprocității, redistribuției și, în sfârșit, a marketingului. Dacă prima formă are un caracter temporar, impus de situații speciale, cum sunt perioadele de foamete, implicând și intervenția episcopală, cea de-a doua este larg răspândită. Ea corespunde nu numai treptatei accentuării a politicii etatiste, începând din secolul al IV-lea e.n., dar și unei necesități: aceea legată de întreținerea trupelor de frontieră de către autoritatea centrală. Argumentele ceramice, numismatice și literare aduse în discuție sunt relevante în acest sens. Cât privește comerțul liber, acesta apare mult mai clar în cazul produselor africane, desemnând zone de producție situate în perioada de maximă înflorire a schimburilor cu Scythia Minor sub altă autoritate decât cea a Imperiului.

Originea etnică a negustorilor care practică comerțul liber este un alt interesant subiect expus de către A. Opaîș. Apoi, analizate în contextul mai larg al relațiilor culturale dintre Imperiu și *Barbaricum*, cele comerciale se bucură de o copioasă și documentată trecere în revistă. În sfârșit, destinația fluxului comercial, care viza preferențial orașul Tomis (ca principal port și metropolă a provinciei) și apoi, pe rând, cetățile dunărene, cele central dobrogene și mediul rural pe de altă parte, este o nouă, binevenită temă de discuție.

Volumul se încheie cu o impresionantă listă bibliografică (p. 179-197), urmată de 6 figuri - grafice ale analizelor statistice (p. 199-201), rezumatul extins (p. 203-263) și o listă a figurilor (p. 265-270), ultimele redactate în limba engleză. Urmează ilustrația propriu-zisă, care cuprinde un număr de 62 planșe și o hartă a celor mai importante situri dobrogene de referință (p. 271-333).

O ultimă, binemeritată apreciere asupra monografiei lui A. Opaîș se impune, iar pretextul ni-l oferă o acidă (dar cât de justă) remarcă datorată aceluiași D. P. S. Peacock: "... It is not unfair to remark, in conclusion, that ceramic studies are becoming far too parochial, and unless we can balance meticulous data gathering with broader synthetic thought, we are in danger of learning more and more about less and less". Căci lucrarea a cărei prezentare tocmai o încheiem răspunde pe deplin acestor provocări și, fără a încerca să fim pretențioși, întrunește o "revoluționară" calitate: aceea de *prim manual* asupra ceramicii romane târzii și paleobizantine din Scythia Minor, redactat în pofida numeroaselor necunoscute implicate pentru stadiul actual al cercetării. Prin urmare, noi publicații care să îmbogățească și să nuanțeze valorosul travaliu datorat lui A. Opaîș sunt de dorit și nu ne îndoim că vor contribui la definitivă consacrare în literatura de specialitate a acestui bun câștigat.

Ioan I. C. OPRÎȘ
(București)

Svetlana I. ANDRUCH, *Nijnedunajskaja Skifija v VI - načale I veka do n.e.* (Sciția din bazinul inferior al Dunării în sec. VI - începutul sec. I a. Chr.), 1995, Zaporojie

În anul 1992, în revista de specialitate "Rossijskaja Arheologija", editată în Moscova, a fost publicat studiul lui I. N. Medvedskaja¹, care a constituit începutul unei discuții largi pe problema revizuirii cronologiei și periodicității culturii scitice arhaice². Deosebit de fructuoasă, această discuție nu a înglobat din păcate periferiile vestice ale vestigiilor scitice, cu excepția studiului lui G. I. Smirnova³. Aceasta în timp ce numărul monumentelor scitice cercetate în zona de vest a bazinului râului Nistru a depășit suta, iar cifra, de departe, nu reprezintă o limită.

În acest context, după opinia noastră, lucrarea monografică a Svetlanei Andrich, "Sciția din bazinul inferior al Dunării în sec. VI - începutul sec. I. a. Chr.", care a

văzut lumina tiparului după încheierea discuției la care ne-am referit mai sus, prezintă un interes deosebit. Înglobând o primă experiență de generalizare a materialului, din diverse motive, această lucrare este mai puțin accesibilă cititorului român, fapt care ne-a îndemnat să facem o analiză sumară a principalelor teze și concluzii ale autoarei.

Argumentând necesitatea unui asemenea studiu, autoarea se referă succint, dar convingător, la nerezolvarea multor probleme ale istoriei sciților, mai ales la cele de la periferiile vestice ale lumii scitice, în primul rând de la Dunărea inferioară.

Autoarea emite un șir de ipoteze, unele având caracter contradictoriu. Chiar în primul capitol, unde efectuează